

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ НА СЕЛІ (НА ПРИКЛАДІ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті розкривається суть кадрового забезпечення сільськогосподарського виробництва як фактора розвитку соціальної сфери на селі. Висвітлено зв'язок між кадровим забезпеченням сільськогосподарського виробництва і його соціальною сферою. Проаналізовано взаємозв'язок між кількісними та якісними параметрами сільськогосподарського виробництва і станом розвитку соціальної сфери на пореформеному етапі розвитку сільського господарства та агропромислового комплексу.

Ключові слова: соціальна сфера села, кадрове забезпечення сільськогосподарського виробництва, структура трудових ресурсів села, безробіття на селі, підготовка кадрів для сільськогосподарського виробництва.

I. Вступ. В умовах реформування аграрного сектора економіки перехід до нових форм господарювання спричинив значні зміни у кадровому забезпеченні як кількісної так і якісної структури. З'явилася тенденція до скорочення як обсягів виробництва певних видів продукції та і кількісного та якісного складу працюючих. Це в свою чергу вплинуло на формування соціальних відносин як форми спільної праці і проживання людей на селі.

Саме тому кадрове забезпечення сільськогосподарського виробництва є сьогодні актуальною проблемою як району так і України в цілому. Робота Білоцерківського району, як і інших районів Київської області направлена на забезпечення стабільного соціального економічного зростання, задоволення потреб громадян, створення сприятливих умов для життєдіяльності суспільства в цілому.

II. Постановка завдання. Постійний аналіз соціально-економічного розвитку району, показав, що в основних сферах господарю-

вання досягнуто певних результатів, забезпечено виконання ряду показників, передбачених Програмами, що дало змогу нам зайняти лідируючі позиції в Київській області. Зросли темпи приросту наявного доходу всіх категорій населення району. Основою такого приросту стало підвищення оплати праці, як основного джерела формування особистого добробуту. Доходи населення з урахуванням цінового фактору зросли на 33,6% і становлять 64,5% від середнього рівня в цілому по видах економічної діяльності по Київській області. Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника району у січні-червні 2006 року дорівнювала 660,2 гривні. З початку року також збільшився середньомісячний розмір пенсій, який склав 421 гривню.

Проте зміни у структурі сільськогосподарського виробництва і трудових ресурсів на селі, суттєве скорочення робочих місць в агропромисловому комплексі та можливостей використання робочої сили поза межами суспільного виробництва й ряд інших чинників вплинули відповідним чином на кількісний та якісний склад керівників і спеціалістів у сільському господарстві. На початок 2006 року в Білоцерківському районі у цій галузі на відповідних посадах працювало 839 чол., що на 215 чол. менше порівняно з 2000 роком. Хоча питома вага безробітних працівників сільського господарства зменшилась порівняно з минулими роками, проблема безробіття на селі, на сьогоднішній день, ще не вирішена (рис. 1).

III. Результати. На теперішньому етапі соціально-економічних перетворень в районі важливе значення набуває кадрове забезпечення галузей економіки висококваліфікованими фахівцями, відповідно до реальних потреб ринку праці, вимог роботодавців до якості виробничого потенціалу.

Чисельність безробітних працівників сільського господарства та безробітних, які проживають у сільській місцевості, чол.

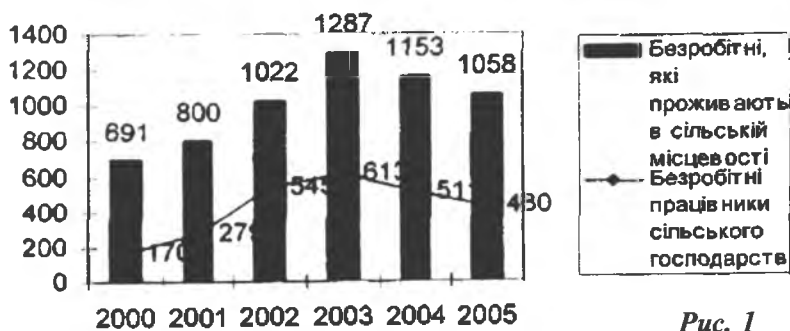

Рис. 1

На сьогодні важливо працювати задля високої ефективності розвитку агропромислового комплексу, соціально-побутової сфери на селі.

мережу навчальних закладів. Збережено квоту прийому сільської молоді в аграрні навчальні заклади. Враховуючи ускладнення демографічної ситуації на селі та з метою розширення доступу до навчання й відбору талановитої сільської молоді, в державі аграрними навчальними закладами III-IV рівнів акредитації організовано 357 центрів довузівської підготовки, створено 44 навчально-консультаційних пунктів переважно на базі підвідомчих Мінагрополітики України агроколеджів і технікумів, які забезпечать наближення методичної допомоги до місця проживання студентів, що навчаються без відриву від виробництва.

Кількість керівників і спеціалістів, зайнятих у сільському господарстві за освітньо-кваліфікаційним рівнем (на початок року), тис. чол.

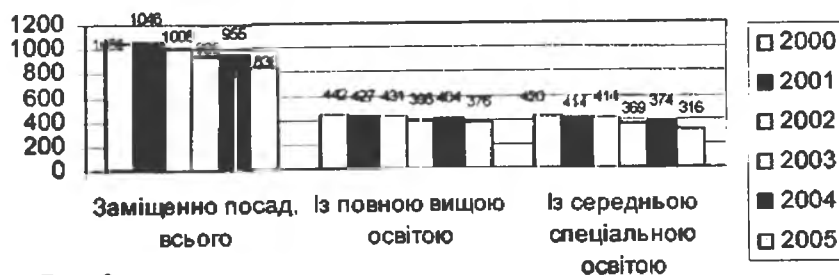

Рис. 2

Дані наведеного моніторингу кадрового потенціалу в сільському господарстві району та його тенденції вимагають вжиття на рівні як держави, влади на місцях, так і підприємств незалежно від форм господарювання невідкладних заходів щодо його оновлення й підвищення якісних показників підготовки висококваліфікованих фахівців і закріплення їх на селі. Ця проблема має бути вирішена в декількох напрямках.

По-перше, необхідно створити умови щодо запровадження сучасних освітніх технологій використання досвіду передових країн світу в підготовці кадрів для сільськогосподарського виробництва, удосконалити

рівня кваліфікації.

На сьогоднішній день основними чинниками, які впливають на працевлаштування та закріплення молодих спеціалістів у сільськогосподарському виробництві є:

– заробітна плата-37%.

престижність роботи, організація праці, можливість самореалізації та кар'єрного зростання – 22%, забезпеченість житлом – 19%.

– рівень соціально-побутового, медичного та торговельного обслуговування – 12%.

рівень дошкільного, освітнього та культурного обслуговування – 10%. За 2000-2005 рр. середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві Білоцерківського

району була найнижчою серед усіх галузей економіки і такий її розмір не може сприяти закріпленню молодих фахівців на селі (рис.3).

Рівень заробітної плати зазначеної категорії працюючих не перевищує 55% до середнього рівня в економіці.

Не менше хвилюючим явищем є заборгованість по виплаті заробітної плати працівникам підприємств і організацій.

Не змінюється ситуація в розподілі загальної суми боргу за видами економічної діяльності. Основними боржниками були і є сільськогосподарські підприємства.

Щодо соціальної політики, то в районі заплановано постійно забезпечувати зростання реальних доходів населення, повністю ліквідувати заборгованість з виплати заробітної плати та проводити активну політику зайнятості (рис.4).

Усталений роками порядок ставлення до людського чинника як другорядного і зумовив сповільнення розбудови пореформеного АПК як системи не тільки економічних, а й соціальних відносин. Сьогодні однією з головних проблем. подальшого реформування на селі стала соціальна, тобто зайнятість, робочі місця і рівень доходів. У сільській мережі району проживає 72,5% населення, з них 41% працюючих, з яких половина зайняті в особистих селянських господарствах. І хоча вони виробляють близько 65% продукції тваринництва та 90% овочівництва, ряд експертів і соціологів фактично оцінюють це як приховане безробіття. Одним з головних впливових чинників, здатних змінити ситуацію, є створення робочих

місць для сільської місцевості. Суттєво поліпшити ситуацію змогла б на сьогоднішній день ефективна політика щодо селянського господарства. В сучасних умовах воно забезпечує і зайнятість, і додатковий дохід значної частини сільського населення. Проте сільська родина все ще суттєво поступається міській.

У напрямі невідкладних дій влади повинно стати суттєве посилення привабливості як сільськогосподарського виробництва, так і сільської поселенської мережі, що підтверджують результати аналізу. За умови ефективного функціонування і розвитку сільськогосподарського виробництва буде досягнуто виконання основних завдань у соціальній сфері, а саме зниження рівня бідності та зменшення диференціації доходів сільського та міського населення. За роки реформи економічні, технічні, майнові, земельні та інші питання перетворень постійно були в центрі уваги владних структур, а соціальні, людські проблеми, нерідко розглядалися як похідні.

Спостерігається багаторазове відставання сільської місцевості за наявністю основних життєзабезпечуючих сфер: медичного, побутового, торговельного, транспортного обслуговування, освіти, культури тощо (табл.1).

Показники соціального забезпечення селян за 2005 рік

Показники	
Наявність: сільськогосподарських адміністративних районів, од.	1
сільських рад, од.	34
сільських населених пунктів, од.	58
Чисельність сільського населення, млн.чол.	37,6
Чисельність жителів на одне село, чол.	648
Середній вік сільського населення, років	41,2
Кількість сільських населених пунктів, де не має:	
лікарських закладів	-
клубів і будинків культури	13,8%
бібліотек	13,8%
шкіл (де проживають підлітки та молодь віком від 7 до 17 років)	38%
дошкільних закладів (де проживають діти віком до 6 років)	8.6%

Підприємства і організації системи агропромислового комплексу не одержують "жодних дотацій на будівництво об'єктів соціально-культурного призначення на селі, як це спостерігалось раніше. Об'єкти освіти, охорони здоров'я, служби побуту, водопровідні та каналізаційні системи та споруди мережі газо- і електропостачання, дороги району фінансуються не достатньо. На сьогоднішній день місцевим фінансам, як основній фінансовій базі органів місцевого самоврядування, належить особливе місце в бюджетній системі району.

Важлива роль відводиться місцевим бюджетам у соціально-економічному розвитку території, адже саме з місцевих бюджетів

здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення, засобів масової інформації, також фінансуються різноманітні молодіжні програми, видатки по упорядкуванню населених пунктів.

За останні 15 років відбулися значні зміни в області культури та освіти. При збереженні всіх наявних в районі будинків культури, шкільних закладів, дошкільні пройшли значну реорганізацію.

З 2000 року функціонувало 34 дошкільних заклада. На протязі 5 років значна частина дитячих садків були перетворені в об'єднання «школа-дитячий садок». На теперішній час їх працює 20. У 2005 році видатки на освіту склали 18, 7 млн.грн, що на 6,9 млн. грн

більше за попередній рік (158,2%) (рис.6). Але залишається проблемою комп'ютеризація та реконструкція освітніх закладів.

Аналізуючи діяльність закладів культури району, слід відзначити певні позитивні тенденції розвитку галузі. В районі збережено основну мережу закладів культури та кадровий потенціал. Видатки на утримання закладів

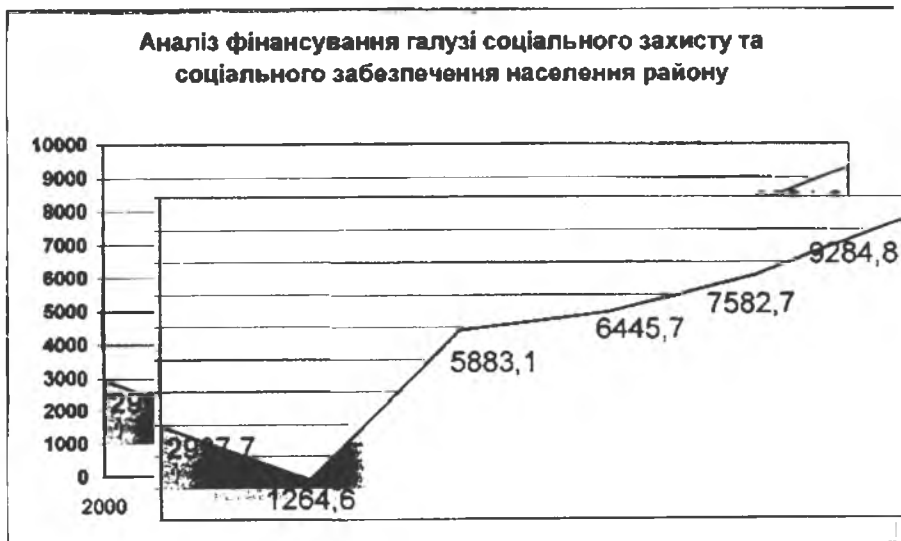

Рис. 5

Рис. 6

культури та мистецькі заходи з кожним роком збільшуються. Так, в 2005 році було витрачено 2,4 млн. грн., що на 0,7 млн грн більше, ніж за минулий рік (140,9%).

Соціальна проблема села - значне скорочення чисельності жінок віком 18-40 років.

Загальновідомо, що така тенденція довго тривати не може, бо якщо немає жінки,

то немає сім'ї, дітей, а отже, відсутня будь-яка перспектива розвитку села. З метою подальшого підвищення життєвого рівня населення в районі приділяється велика увага нарощуванню обсягів будівництва об'єктів житлового, соціально-культурного та комунального призначення. Якщо, в 2005 році введено в дію 9 об'є-

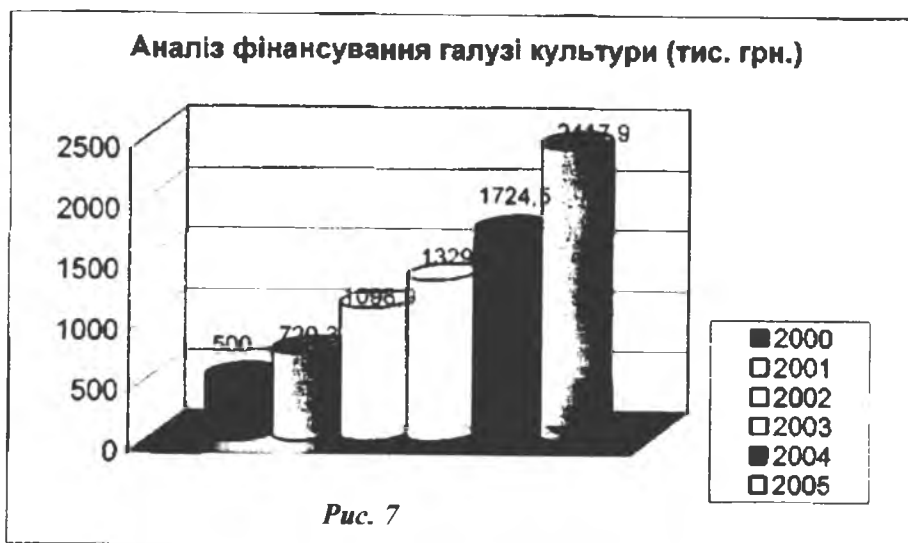
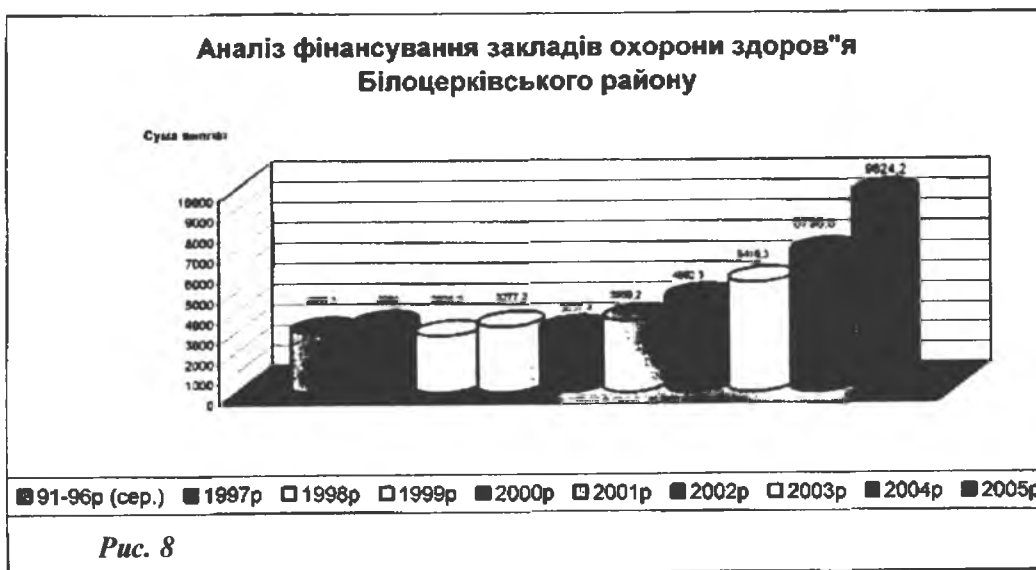

Рис. 7

З року в рік збільшується фінансування галузі охорони здоров'я району. За 2005 рік на утримання інфраструктури медичних закладів витрачено з місцевих бюджетів 9,6 млн. грн. в т.ч. 732,9 за рахунок ФАПів, що на 3887,8 тис. грн. більше ніж за відповідний період 2004 року (рис.6). Державне фінансування медицини району становить 180,6 грн. з розрахунку на одного жителя. Крім того медичними закладами залучено позабюджетних коштів на суму 422,1 тис. грн., або 8,0 грн. на одного жителя. Але цих коштів не вистачає для забезпечення надання повного та якісного спектру медичних послуг.

ктів житлового призначення на суму 4585 тис.грн., 99 будинків індивідуального житла загальною площею 12926 кв.м. то вже за I півріччя 2006 року введено 12 об'єктів – 3011 тис.грн., 45 будинків площею 7361 кв.м.

Комунальні послуги на селі розвиваються дуже повільно. І тільки реформування житлово-комунальної інфраструктури в цілому по Україні дасть можливість провести значні зміни в цьому напрямку в районі. На сьогодні, вже створені передумови для запровадження справжньої пріоритетної державної політики стосовно аграрного сектора. Новим, введеним реформою джерелом доходів стала плата за оренду паїв, яка ста-

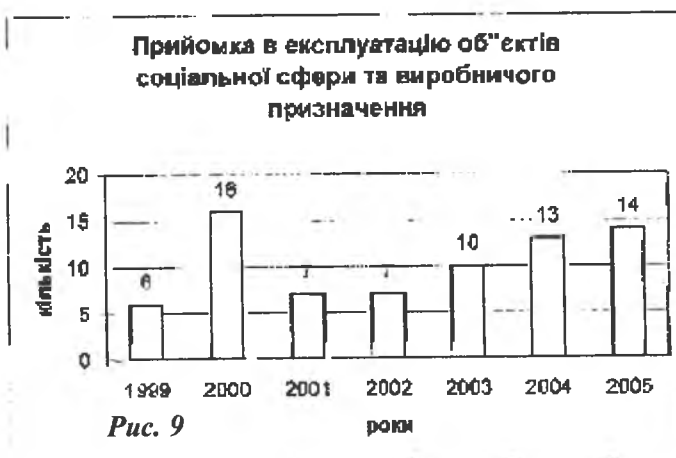

новить в районі більше 10 млн.грн. на рік.

Отже, якщо проаналізувати грошовий дохід пересічної сільської родини, то він має таку структуру: 34% – заробітна плата; 20% – надходження від продажу сільськогосподарської продукції; 28% – пенсії; 5% – допомога родичів; 3% – від підприємницької діяльності.

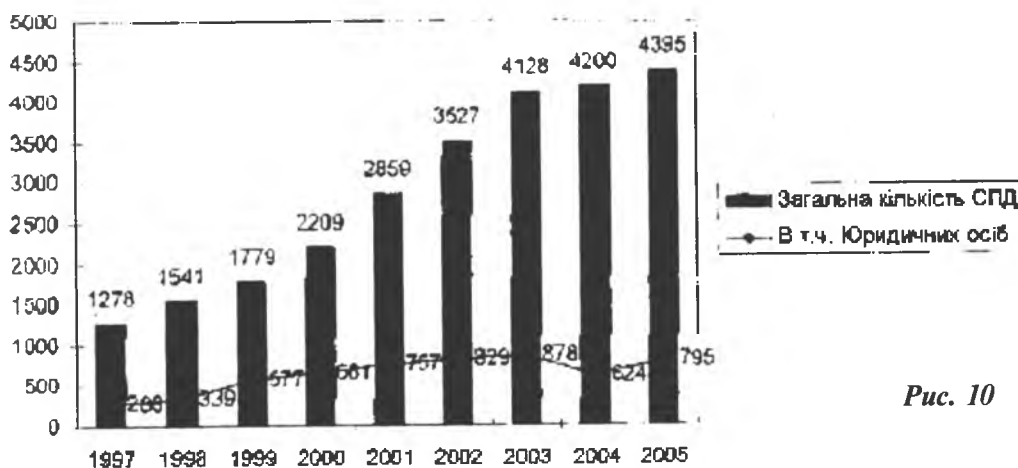
Тому механізми стимулювання підприємництва, розвитку малого та середнього бізнесу в сільській місцевості повинні займати значне місце в соціально-економічному розвитку району в цілому.

Розбудова підприємництва сприятиме відновленню інвестиційної привабливості в сільськогосподарську інфраструктуру району.

Пропаганда потенційних можливостей підприємств району серед вітчизняних та іноземних інвесторів відображена як в інвестиційному паспорті так і на WEB-сторінці. Додаткове залучення коштів в аграрний сектор вбачається через вирішення питання

Динаміка розвитку малого та середнього бізнесу

щодо приватизації землі. Земля має набути, як у всьому цивілізованому світі, всіх ознак власності. Тільки через іпотеку землі сільське господарство може стати вигідним бізнесом, а вигідний бізнес – це, безумовно, першоджерело вирішення багатьох питань, в тому числі і соціальних; припинення відпливу молоді із села та загального кадрового забезпечення аграрного сектора.

Білоцерківський район – це потужний аграрний район Київщини. Програми: «Докорінне поліпшення земель підприємств АПК», «Селекція в тваринництві та птахівництві», «Фінансова підтримка виробництва продукції тваринництва», «Закладання і нагляд за молодими садами», «Часткова компенсація вартості мінеральних добрив», «Часткова компенсація витрат сільськогосподарських підприємств з посіву ярих зернових культур», «Селекція сільськогосподарських культур в ланках первинного рослинництва», «Фінансова підтримка агропромислових підприємств, що знаходяться в особливих кліматичних умовах» – спрямовані на поліпшення стану в аграрному секторі.

Всього за 2000-2005 р.р. було виділено дотацій з Державного бюджету в сумі 11,4 млн.грн. Зазначене є наслідком залишкового принципу бюджетного фінансування потреб села. Поки цей синдром не буде подоланий на рівні політиків, урядовців і господарників всіх рівнів, проблеми загострюватимуться, провокуватимуть демографічну кризу, дефіцит трудових ресурсів, знижуватиметься якість робочої сили. В кінцевому підсумку під загрозою опиниться продовольча безпека держави в цілому.

В даний час не визначено роль та можливості місцевого самоврядування у фінансу-

ванні соціальної сфери села, права, обов'язки і повноваження місцевих органів влади з даних питань.

Вирішення питань – це готовність агропромислового комплексу працювати в якісно нових умовах. Необхідна економічна привабливість галузі.

Які підходи пропонує нам сьогодні?

Прийшов час вирішити соціальні проблеми розвитку села і насамперед питання людського чинника. Людина постає у центрі уваги аграрної політики. Людина та її цінності, безумовно мають вищий пріоритет, ніж будь-які економічні показники. Отже, необхідно концептуально визначитись щодо шляхів реалізації стратегічних напрямів роботи з персоналом у сільському господарстві.

Основними складовими концепції формування кадрового потенціалу в сільськогосподарському виробництві мають стати:

- підготовка сільської молоді до навчання у вищих навчальних закладах;
- реформування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, у тому числі масових професій;
- створення умов для працевлаштування молодих спеціалістів на виробництві;
- професійне зростання та виховання сучасної управлінської еліти, адже безналежного менеджменту в умовах ринкової економіки неможливий ефективний розвиток виробництва.

Все це дасть можливість виконати заходи щодо створення умов для роботи в сільськогосподарському виробництві, залучення інвестицій та виконання програм для створення відповідної соціально-побутової сфери села.

IV. Висновки. Реформування на селі не можливе без кадрового забезпечення, підготовки і переорієнтації фахівців на господарювання у фермерських та колективних господарствах, приватно-орендних підприємствах та інших формуваннях, які засновано на приватній власності на землю і майно. Кадрове забезпечення прискореного реформування аграрного сектору необхідно здійснювати з урахуванням реальних потреб сільськогосподарського виробниц-

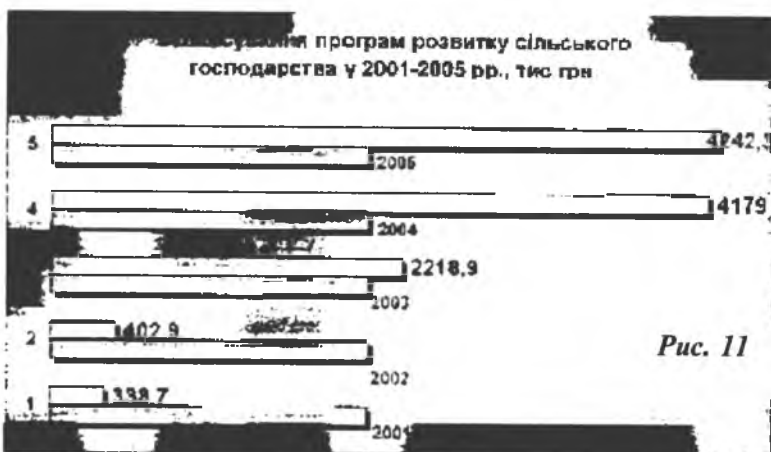

Рис. 11

тва кожного регіону. Проблеми кадрового забезпечення сільського господарства викликають занепокоєння. Їх вирішення можливе лише за умови створення нової соціальної інфраструктури на селі, поліпшення усіх форм обслуговування, покращення загального рівня якості життя на селі. Ці чинники однаковою мірою залежать як від держави, так і від роботодавців, які повинні розуміти, що якісні, високопрофесійні кадри – це найцінніший здобуток підприємства.

1. Кириленко І.Г. Про хід реформування та заходи щодо поліпшення ситуації на селі // Економіка АПК. – 2003. – №1. – С.3.

2. Кириленко І.Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: Проблеми, перспективи – К: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. – 452 с.

3. Національна програма розвитку агропромислового виробництва і соціального відродження

села на 1999-2010 роки // Економіка АПК. – 1999. №6. – С.3-49.

4. Соколенко Т. Розвиток ОПГ населення і підвищення їх товарності // Економіка України. – 1997. – №8. – С. 46-50.

5. Юрчишин В.В. Господарства населення: проблеми майбутнього // Економіка України. – 2003. – №9 – С. 67-72.

6. Хорошева О.І. Бюджетне регулювання соціально-економічного розвитку територіальних систем: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01 / Донець, нац. ун-т. – Донецьк, 2001. – 20 с.

The article highlights the nature of Staff providing of agricultural production as a factor of social sphere development in the country. The connection between staff providing of agricultural production and a social sphere is described. There has been analyzed close interconnection between quantitative and qualitative parameters agricultural production and the state of social sphere development at post reformed stage of agriculture and agroindustrial complex development.